

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

1	7	3	3	4
---	---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 4th Semester
(2055)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Politics

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Question No. 1 is compulsory. Attempt any *nine* questions in about **25-30** words. Each question carries **2** marks.

(2) Attempt *one* question from each Unit. Each question carries **18** marks.

1. Compulsory Question : Answer any *nine* questions :

- (1) What do you mean by the end of the era of one-party dominance in India ?
- (2) Write down the names of the National Political Parties in India.
- (3) Explain the concept of BJP's positive secularism.
- (4) What is the ideology of the Communist Party of India (Marxist) ?
- (5) Write the necessary conditions for recognition as a State Party.

- (6) Write down the impact of regional parties on Indian Politics.
- (7) Who is the present Chief Election Commissioner ? Who are the other Election Commissioners ?
- (8) What is the influence of regionalism on voting behaviour ?
- (9) Write down the names of four Caste pressure groups in India.
- (10) What is the relationship between Caste and Elections in India ?
- (11) What do you mean by Communalism ?
- (12) Write down the impact of regionalism on Politics in India.
- (13) What are the basic principles of Non-Alignment ?
- (14) Write down any four characteristics of Indian Foreign Policy.
- (15) What do you mean by political defections in India ?

UNIT-I

2. Discuss the nature of the Indian Party System.
3. Describe the ideology, social base, Policy, and performance of the Bharatiya Janata Party.

UNIT-II

4. Describe the composition, powers, and position of the Election Commission in India.
5. What do you mean by Pressure Groups ? Discuss the characteristics of Pressure groups in India.

UNIT-III

6. Discuss the emerging trends in Indian Politics.
7. Explain the impact of religion on Indian Politics.

UNIT-IV

8. Discuss the main characteristics of India's Foreign Policy.
9. Is Non-Alignment relevant today ? Give reasons.

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। कोई भी नौ प्रश्न लगभग 25-30 शब्दों में हल कीजिये। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।
(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न हल कीजिये। प्रत्येक प्रश्न 18 अंक का है।

1. अनिवार्य प्रश्न : किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दीजिये :
 - (1) भारत में एकदलीय प्रभुत्व के युग के अंत से आपका क्या तात्पर्य है ?
 - (2) भारत में राष्ट्रीय राजनीतिक दलों के नाम लिखिये।
 - (3) भाजपा की सकारात्मक धर्मनिरपेक्षता की अवधारणा की व्याख्या कीजिये।
 - (4) भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी (माक्सवादी) की विचारधारा क्या है ?
 - (5) राज्य पार्टी के रूप में मान्यता के लिए आवश्यक शर्तें लिखिये।
 - (6) भारतीय राजनीति पर क्षेत्रीय दलों के प्रभाव को लिखिये।

(7) वर्तमान मुख्य चुनाव आयुक्त कौन है ? अन्य चुनाव आयुक्त कौन है ?

(8) मतदान व्यवहार पर क्षेत्रवाद का क्या प्रभाव है ?

(9) भारत में चार जाति दबाव समूहों के नाम लिखिये।

(10) भारत में जाति और चुनाव के बीच क्या संबंध है ?

(11) सांप्रदायिकता से आप क्या समझते हैं ?

(12) भारत में राजनीति पर क्षेत्रवाद के प्रभाव को लिखिये।

(13) गुटनिरपेक्षता के मूल सिद्धांत क्या हैं ?

(14) भारतीय विदेश नीति की कोई चार विशेषताएँ लिखिये।

(15) भारत में राजनीतिक दलबदल से आप क्या समझते हैं ?

यूनिट-I

2. भारतीय पार्टी प्रणाली की प्रकृति पर चर्चा करें।

3. भारतीय जनता पार्टी की विचारधारा, सामाजिक आधार, नीति और प्रदर्शन का वर्णन करें।

यूनिट-II

4. भारत में चुनाव आयोग की संरचना, शक्तियों और स्थिति का वर्णन करें।

5. दबाव समूहों से आप क्या समझते हैं ? भारत में दबाव समूहों की विशेषताओं पर चर्चा करें।

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤਿ ਮੇਂ ਤਖ਼ਰਤੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਿਯੋਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ।
7. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰੋਂ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤਿ ਕੀ ਮੁਖ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਓਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ।
9. ਕ੍ਯਾ ਗੁਟਨਿਰਪੇਖਤਾ ਆਜ਼ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ? ਕਾਰਣ ਬਤਾਓਂ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

- ਨੋਟ :— (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।
- (2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (1) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (2) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (3) ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (4) ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕੀ ਹੈ ?
- (5) ਇੱਕ ਰਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਿਖੋ।
- (6) ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਲਿਖੋ।

- (7) ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੌਣ ਹੈ ? ਹੋਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੌਣ ਹਨ ?
- (8) ਵੋਟਿੰਗ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਖੇਤਰਵਾਦ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ?
- (9) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜਾਤੀ ਦਬਾਅ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (10) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?
- (11) ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (12) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਖੇਤਰਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
- (13) ਗੈਰ-ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ?
- (14) ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (15) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਭਾਰਤੀ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
3. ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਾਰ, ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
5. ਦਬਾਅ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਬਾਅ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਉਭਰ ਰਹੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
7. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
9. ਕੀ ਗੈਰ-ਗਠਜੋੜ ਅੱਜ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ? ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।